

บทที่ 4

บทวิเคราะห์และการแก้ไข้ปัญหา

4.1 วิเคราะห์การบังคับบำบัดรักษา

4.1.1 วิเคราะห์การบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตามแนวความคิดเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษา

4.1.1.1 แนวความคิดตามหลักสำนักอาชญาวิทยา

ตามแนวความคิดนี้ถือว่าผู้ติดยาเสพติดมิใช่อาชญากรแต่เป็นคนไข้หรือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษาและแก้ไข้ฟื้นฟูสมรรถภาพ ทั้งนี้เพราะการติดยาเสพติดนั้นเป็นผลมาจากพฤติกรรมหรือการกระทำที่ได้เป็นไปตามเจตจำนงอิสระของมนุษย์ ประกอบกับผลจากอุปนิสัยซึ่งเกิดจากปัจจัยทั้งหลายที่มนุษย์เลือกไม่ได้ และความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกิดขึ้นจากข้อห้ามที่สังคมกำหนดไว้ เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในการลงโทษผู้กระทำผิดนี้จึงต้องคำนึงอยู่เสมอว่าเขาคือผู้ป่วยที่ต้องการความช่วยเหลือและความเอาใจใส่จากสังคม การลงโทษต้องให้หลักการแก้ไข้ฟื้นฟูเป็นสำคัญ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากแนวความคิดนี้กับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแล้วจะเห็นว่าเป็นการนำมาใช้เพื่อแก้ไข้ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้หายจากการติดยาเสพติด แม้ว่าจะใช้วิธีการบังคับให้บำบัดรักษาแต่การบังคับนี้ก็ถือว่าเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการหนึ่งในการรักษาผู้ป่วยยาเสพติดไม่ถือว่าเป็นโทษต่อผู้ติดยาเสพติด ในทางตรงกันข้ามผู้ติดยาเสพติดย่อมจะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการบังคับบำบัดรักษานี้ เช่น หากปรากฏผลว่าเขาหายเป็นปกติ สุขภาพพลานามัย ร่างกายก็ย่อมดีขึ้น และไม่ต้องเสียเงินทองหรือทรัพย์สินเป็นค่าใช้จ่ายในการหายาเสพติดมาใช้หรือเสพ

4.1.1.2 แนวความคิดตามหลักทฤษฎีตราหน้า

แนวความคิดนี้ถือว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นอาชญากร สังคมจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อผู้ที่กระทำผิด โดยแสดงพฤติกรรมต่อผู้กระทำผิดนั้นออกมาในแง่ลบ อันเป็นการตริตรองแก่ผู้กระทำความผิดโดยสังคม ผู้กระทำความผิดจะไม่มีโอกาสแก้ตัวอีกแม้ว่าความผิดที่กระทำนั้นจะเป็นความผิดเล็กน้อยก็ตาม ดังนั้นเมื่อพิจารณาแนวความคิดนี้กับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแล้ว จะเห็นได้ว่าแนวความคิดนี้ไม่ได้คำนึงถึงการแก้ไข้ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ให้มีโอกาสกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข การบำบัดรักษาแทบจะไม่ก่อประโยชน์เท่าใดนัก เพราะผู้ติดยาเสพติดได้ถูกตราหน้าจากสังคมแล้วว่าเป็นผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แนวความคิดตามหลักทฤษฎีตราหน้าจึงไม่อาจนำมาใช้เกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดได้ แต่ได้ช่วยให้เกิดแนวความคิดที่จะแก้ไขผู้กระทำผิดโดยนำมาตรกรอื่นมาใช้แทนการดำเนินคดี

4.1.1.3 แนวความคิดตามหลักแทนการดำเนินคดีอาญา

แนวความคิดนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการไม่ยอมรับในการใช้แนวคิดตามหลักทฤษฎีตราหน้าในความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือความผิดบางประเภทที่การตราหน้าหรือการลงโทษอาจไม่ก่อผลดีต่อสังคมและผู้กระทำผิด แต่อาจเป็นแรงผลักดันให้มีการกระทำผิดซ้ำขึ้นอีกในสังคมได้ จึงได้มีการนำเอาแนวคิดในการเปลี่ยนรูปแบบในการดำเนินคดีอาญาโดยนำวิธีการอื่นมาใช้แทน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดกับแนวความคิดนี้แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการนำมาใช้แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ติดยาเสพติดได้ทางหนึ่ง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธีปกติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ติดยาเสพติดและสังคมส่วนรวมด้วย แต่ทั้งนี้วิธีการที่ใช้ในหลักแทนการดำเนินคดีอาญานี้ต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งต้องอยู่บนพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เพราะว่าหากวิธีการของการแทนการดำเนินคดีอาญาใดไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ย่อมส่งผลให้การดำเนินการตามหลักแทนการดำเนินคดีอาญานี้ต้องเสียไปทั้งหมด ถึงแม้ว่าโดยแท้จริงแล้วการดำเนินการนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้กระทำผิดและสังคมก็ตาม การนำแนวคิดนี้มาใช้ในการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดจึงต้องระมัดระวังและคำนึงถึงจุดนี้ให้มากที่สุด มิฉะนั้นอาจเป็นการดำเนินการที่เสียเปล่า และผู้ดำเนินการอาจจะต้องรับผิดชอบในกาดำเนินการนั้นด้วย

4.1.2 วิเคราะห์ขั้นตอนและกระบวนการบำบัดรักษาตามกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

4.1.2.1 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534

ขั้นตอนและกระบวนการบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ คือผู้ที่ต้องการว่ากระทำความผิดฐานเสพหรือครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษบางประเภท จะถูก

พนักงานสอบสวนส่งตัวไปตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ และจะถูกควบคุมไว้เพื่อการตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ เมื่อตรวจพิสูจน์เสร็จแล้ว คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพก็จะวินิจฉัยผลการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ หากผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะนำตัวผู้ต้องหานั้นเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพซึ่งมี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนปรึกษา ขั้นบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพ และขั้นตอนติดตามผล โดยมีระยะเวลาไม่เกินหกเดือน แต่หากผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าไม่เป็นผู้ติดยาเสพติด พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะส่งตัวผู้ต้องหานั้นคืนพนักงานสอบสวน พร้อมด้วยรายงานผลการตรวจพิสูจน์ สำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพนี้ผู้ต้องหาที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพจะต้องปฏิบัติตามระเบียบของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ หากฝ่าฝืนอาจถูกลงโทษได้ และถ้าหลบหนีออกจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพในระหว่างที่อยู่ในการฟื้นฟูสมรรถภาพ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจติดตามเอาตัวกลับมายังศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพต่อไปได้อีกด้วย

เมื่อพิจารณาขั้นตอนและกระบวนการบำบัดรักษาดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ติดยาเสพติดคือขั้นตอนในการส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดที่จะต้องถูกควบคุมตัวเกินกว่าระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ กล่าวคือเกินระยะเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง¹ และขั้นตอนในการตรวจพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ ซึ่งผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวไว้ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวโดยไม่มีหมายหรือคำสั่งของศาลแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าขั้นตอนนี้จะถือได้ว่าเป็นกระบวนการทางอาญาแต่ก็ต้องเป็นกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งการควบคุมไว้เพื่อตรวจพิสูจน์นี้ย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากไม่มีเหตุจำเป็นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อีกทั้งขั้นตอนในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ต้องควบคุมผู้ต้องหาที่ผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดไว้ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นระยะเวลาไม่เกินหกเดือนเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นก็เป็นการควบคุมโดยไม่มีอำนาจนับแต่ต้นเช่นกัน

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 237.

4.1.2.2 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

ขั้นตอนและกระบวนการบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัตินี้คือผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สาม จะถูกพนักงานเจ้าหน้าที่นำไปควบคุมไว้ ณ สถานพยาบาล เมื่อพ้นโทษแล้วเพื่อการบำบัดรักษาจนกว่าจะได้รับการรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าเป็นผู้ที่ได้รับการบำบัดรักษาครบถ้วนตามระเบียบข้อบังคับเพื่อควบคุมการบำบัดรักษาและระเบียบวินัยสำหรับสถานพยาบาลแล้ว จึงจะออกจากสถานพยาบาลได้ และหากหลบหนีไปในระหว่างควบคุมไว้ ณ สถานพยาบาล ก็จะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย สำหรับขั้นตอนในการบำบัดรักษามีอยู่ 4 ขั้นตอน เช่นเดียวกับกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

เมื่อพิจารณาขั้นตอนและกระบวนการบำบัดรักษาดังกล่าวนี จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ถูกบังคับบำบัดรักษา คือขั้นตอนการนำตัวไปควบคุมไว้ ณ สถานพยาบาล โดยพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อการบำบัดรักษา ซึ่งเป็นการใช้อำนาจควบคุมตัวไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่มีเหตุจำเป็นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ การควบคุมหรือคุมขังบุคคลโดยปกติแล้วจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย² โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ต้องแสดงเหตุผลความจำเป็นที่ต้องควบคุมไว้ประกอบกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

4.1.2.3 พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518

ขั้นตอนและกระบวนการบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ คือผู้เสพติวัตถุออกฤทธิ์จะถูกเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการ สั่งให้จัดส่งผู้เสพติวัตถุออกฤทธิ์นั้นไปรับการรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่พักฟื้นเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ซึ่งหากขัดขืนไม่ยอมรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ต้องรับโทษตามกฎหมายกำหนด และเมื่อพ้นโทษแล้วก็จะถูกส่งตัวเข้ารับการรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งเดิม

² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 31.

เมื่อพิจารณาขั้นตอนและกระบวนการบำบัดรักษาดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้เสพติวัตถุออกฤทธิ์ คือขั้นตอนในการส่งตัวผู้เสพติวัตถุออกฤทธิ์นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่พักฟื้น ซึ่งจะต้องถูกควบคุมตัวไว้โดยไม่มีข้อกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดฐานเสพติวัตถุออกฤทธิ์ อันเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่มีเหตุผลความจำเป็นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้กระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ

4.1.3 วิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติ

ปัจจุบันนี้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติอันได้แก่ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติ พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติยาเสพติให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ยังไม่มีการนำไปบังคับใช้ เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคสองด้าน คือ ด้านบริหารซึ่งเกี่ยวข้องกับงบประมาณ สถานที่ และบุคลากร และด้านกฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของผู้ติดยาเสพติที่ถูกควบคุมตัวเพื่อการบำบัดรักษาเสพติซึ่งขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

4.1.4 วิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกบังคับบำบัดรักษาตามกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติ

4.1.4.1 การควบคุมตัว

สิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกระทบกระเทือนจากการใด ๆ การจำกัดสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้นี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้น จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่ได้รับรองไว้มิได้³ จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐหรือฝ่ายบริหารต้องปฏิบัติและเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลทุกคน และในการตรากฎหมายเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่งต้องสอดคล้องหรือเป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้

³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 29.

เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนุญกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ โดยให้อำนาจรัฐหรือฝ่ายบริหารบังคับผู้ซึ่งเสพยาเสพติดผิดกฎหมาย หรือผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้ว หรือผู้ที่ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาหรือครอบครองซึ่งยาเสพติดบางประเภท เข้ารับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติด ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่พักฟื้น หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพภายในระยะเวลาหนึ่งนั้น เห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการบังคับบำบัดรักษานี้ย่อมไม่ชอบตามรัฐธรรมนุญ เพราะการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วยการบังคับให้อยู่ในความควบคุมอันเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายนั้น ตามปกติแล้วต้องอาศัยคำสั่งหรือหมายของศาลเท่านั้น เว้นแต่การอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งเป็นไปตามที่รัฐธรรมนุญกำหนดไว้ แต่การที่กฎหมายให้อำนาจรัฐหรือฝ่ายบริหารควบคุมผู้ติดยาเสพติด เพื่อบำบัดรักษาการติดยาเสพติดนี้ เป็นเสมือนการใช้อำนาจของศาลในการจำกัดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนุญ⁴ ดังนั้น ในการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้เกิดประสิทธิภาพ จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนุญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนี้ด้วย

ตามรัฐธรรมนุญได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลไว้ การควบคุมตัวซึ่งเป็นการกระทำอันกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจึงกระทำไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย⁵ และรัฐธรรมนุญได้บัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจากการถูกควบคุมตัวไว้ 2 กรณี คือ การควบคุมตัวผู้ถูกจับในคดีอาญา และการควบคุมตัวบุคคลในคดีอาญาหรือในกรณีอื่น

การควบคุมตัวผู้ถูกจับในคดีอาญา คือการควบคุมความเคลื่อนไหวของบุคคลที่ถูกจับโดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจทางอาญา เพื่อให้เขาให้การตอบข้อกล่าวหาทางอาญา ซึ่งจะต้องมีการยึดตัวบุคคลไว้ ไม่ใช่เพียงการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเท่านั้น และตามรัฐธรรมนุญได้บัญญัติไว้ว่าการจับจะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรืออาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และผู้ถูกจับซึ่งถูกควบคุมอยู่ต้องถูกนำตัวไปศาลภายใน

⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 234 มาตรา 240.

⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 31.

ในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณามีเหตุที่จะขังผู้ที่ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ⁶ จากบทบัญญัตินี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าแม้เป็นการจับโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ถูกจับก็ยังได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายที่จะไม่ถูกควบคุมตัวไว้เกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน หากจะควบคุมเกินกว่าระยะเวลาดังกล่าวจะต้องมีหมายขังของศาล หรือต้องมีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และไม่ว่าจะอาศัยอำนาจการควบคุมตัวไว้เกินระยะเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงด้วยวิธีใดก็ตาม การควบคุมนั้นต้องเป็นตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วยคือ⁷

- 1) การควบคุมต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิด
- 2) การควบคุมต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไป

ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย

การควบคุมตัวบุคคลในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นคือการควบคุมทางอาญา ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลถูกกักตัวหรือถูกจำกัดเสรีภาพอย่างสำคัญโดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในทางอาญา และการควบคุมทางบริหารซึ่งหมายถึงการกักตัวบุคคลโดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจเพื่อวัตถุประสงค์ในทางบริหาร ซึ่งทั้งการควบคุมทางอาญาและการควบคุมทางบริหารนี้ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ว่าในการณที่มี การคุมขังบุคคลใดในคดีอาญาหรือในกรณีอื่น ผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังมีสิทธิร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขังเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าการคุมขังนั้นมีมูลศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที⁸ คำสั่งปล่อย

⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 237.

⁷ จรินทร์ หนะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ. (กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2543), หน้า 55.

⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 240.

(habeas corpus) ดังกล่าวเป็นหมายชนิดหนึ่งให้ปล่อยตัวคนออกไปจากการคุมขังไม่ว่าจะเป็นการคุมขังประเภทใด

เมื่อพิจารณาการควบคุมตัวดังที่กล่าวมากับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ย่อมจะเห็นได้ว่าการที่พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพหรือไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดไปยังศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดเป็นการใช้อำนาจควบคุมตัวที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะเกินระยะเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงที่จะควบคุมได้ตามกฎหมาย และการควบคุมในระยะเวลาที่เกินนี้มีได้เป็นการควบคุมโดยหมายหรือคำสั่งของศาล หรือมีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือการที่พนักงานเจ้าหน้าที่นำตัวผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้วไปควบคุมเพื่อการบำบัดรักษา ณ สถานพยาบาล หรือการที่เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการนี้ สั่งให้จัดส่งผู้เสพยาเสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ไปรับการรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่พักฟื้นนั้น เป็นการใช้อำนาจควบคุมตัวที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะว่าผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สาม หรือผู้เสพยาเสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์จะถูกควบคุมตัวได้ก็แต่โดยหมายหรือคำสั่งศาล หรือกระทำโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายทางอาญา อาจต้องมีการจับผู้ต้องหาหรือจำเลย และต้องตั้งข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งเสียก่อนด้วย และต้องควบคุมเพื่อดำเนินคดีต่อไป ไม่ใช่ควบคุมตัวไว้เฉย ๆ ไม่ต้องทำอะไรอีก ทั้งต้องมีระยะเวลาในการควบคุมที่เป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือ แม้พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเลขาธิการ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการจะมีอำนาจควบคุมตัวได้แต่ก็ต้องควบคุมตัวไว้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น

สำหรับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ติดยาเสพติดที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อบำบัดรักษาการติดยาเสพติด สามารถกระทำได้ 2 กรณีคือ การยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยตัวตามรัฐธรรมนูญ

การยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁹ เป็นการยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยตัวบุคคลที่มีการอ้างว่าต้องถูกควบคุมหรือขัง

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 90.

โดยผิดกฎหมาย หรือจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาล โดยบุคคลดังต่อไปนี้มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยได้คือ

- 1) บุคคลที่ถูกเข้าเช่นนั้น
- 2) สามีภรรยาหรือญาติของผู้นั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง
- 3) พนักงานอัยการ
- 4) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพลีตี

เมื่อได้รับคำร้องดังกล่าว ให้ศาลหมายเรียกเจ้าพนักงานหรือบุคคลซึ่งก่อให้เกิดการควบคุม ชัง หรือจำคุก และบุคคลที่ถูกควบคุม ชัง หรือจำคุก มาพร้อมกัน ถ้าเป็นที่พอใจศาลว่าการควบคุมหรือการชังนั้นผิดกฎหมาย หรือการจำคุกผิดจากคำพิพากษาก็ให้ศาลสั่งปล่อยผู้นั้นไป ซึ่งการยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ถูกควบคุมในทางอาญา

การร้องต่อศาลให้ปล่อยตัวตามรัฐธรรมนูญ¹⁰ เป็นการร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่ามีการคุมขังตัวบุคคลในคดีอาญาหรือในกรณีอื่น และการคุมขังนั้นเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลดังต่อไปนี้มีสิทธิร้องต่อศาลให้สั่งให้ปล่อยตัวได้

- 1) ผู้ถูกคุมขังเอง
- 2) พนักงานอัยการ
- 3) บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยผู้ถูกคุมขังไปทันที ซึ่งการยื่นคำร้องนี้ต้องยื่นต่อศาลอาญาหรือศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาเท่านั้น แม้จะเป็นการควบคุมในทางบริหาร

ดังนั้นผู้ติดยาเสพติดเองที่ถูกควบคุมตัวเพื่อการบำบัดรักษายาเสพติด พนักงานอัยการ สามีภรรยา หรือญาติของผู้นั้นหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ติดยาเสพติดที่ถูกควบคุมสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยตัวได้ทั้งสองกรณี

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 240.

4.1.4.2 ความยินยอม

โดยปกติแล้วบุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพอยู่โดยธรรมชาติและโดยกฎหมาย และสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่นั้นย่อมได้รับความคุ้มครอง เว้นแต่บุคคลที่มีสิทธิเสรีภาพอยู่นั้นจะไม่ใช่หรือสละซึ่งสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่ของตนเองได้โดยการให้ความยินยอม การยินยอมจึงเป็นข้อยกเว้นให้รัฐหรือฝ่ายบริหารล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ยินยอมได้ภายในขอบเขตที่ได้ให้ความยินยอมไว้ ซึ่งความยินยอมนี้อาจเป็นความยินยอมโดยความสมัครใจหรือความยินยอมโดยตรง และความยินยอมตามกฎหมายหรือความยินยอมโดยปริยาย

เมื่อพิจารณาถึงความยินยอมดังกล่าวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ย่อมจะเห็นได้ว่าการที่พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ เลขานุการคณะกรรมการอาหารและยา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขานุการ ใช้อำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อการตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติด หรือผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้วเพื่อการบำบัดรักษา หรือผู้เสพยาเสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์เพื่อการรักษาพยาบาลนั้นเป็นการควบคุมที่ไม่ได้รับความยินยอมโดยสมัครใจของเขา อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของเขา แม้ว่าการใช้อำนาจดังกล่าวจะเป็นตามกฎหมายก็ตาม แต่กฎหมายที่บังคับให้บุคคลต้องให้ความยินยอมนั้นจะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการควบคุมตัวด้วย กล่าวคือ จะต้องเป็นการควบคุมโดยหมายหรือคำสั่งของศาล หรือโดยเจ้าพนักงานที่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่อำนาจตามบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนั้นมิได้เป็นไปเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ประกอบกับการเสพยาเสพติดย่อมเป็นความผิดตามกฎหมาย การควบคุมผู้เสพยาเสพติดจึงต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ติดยาเสพติดที่ถูกควบคุมตัวเพื่อการบำบัดรักษายาเสพติดจึงต้องใช้วิธียื่นคำร้องขอต่อศาลให้ปล่อยตัวตามที่ได้กล่าวมาแล้ว หรือมิเช่นนั้นก็ต้องให้ผู้ควบคุมตัวนี้ใช้อำนาจตามกฎหมายโดยการขออนุญาตหรือคำสั่งศาล เพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดต้องให้ความยินยอมโดยปริยาย แต่อย่างไรก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าศาลมีหมายหรือคำสั่งในกรณีการบำบัดรักษายาเสพติดนี้หรือไม่ด้วย

4.1.4.3 ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง การจำกัดสิทธิเสรีภาพนี้จะกระทำมิได้ อันเป็นหลักทั่วไปของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ แต่ก็มีข้อยกเว้นให้มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น สำหรับการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อาจได้แก่เพื่อความมั่นคงของรัฐ เพื่อประโยชน์สาธารณสุข เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

นอกจากข้อยกเว้นในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพดังกล่าวจะต้องเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นแล้ว ข้อยกเว้นต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ด้วย และต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย ฉะนั้นในการตรากฎหมายเพื่อเป็นข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญจึงมิใช่จะตรากฎหมายขึ้นมาอย่างใดก็ได้ แต่ยังคงต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

เมื่อพิจารณาข้อยกเว้นในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแล้วจะเห็นได้ว่าการให้อำนาจรัฐหรือฝ่ายบริหารอันได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการ ควบคุมตัวผู้ที่ต้องหาว่ากระทำผิดฐานเสพหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด หรือผู้เสพยาเสพติดที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้ว หรือผู้เสพยาเสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ไว้เพื่อวัตถุประสงค์ของการบำบัดรักษา หรือฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นมิได้อยู่ภายใต้ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การควบคุมนั้นมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกควบคุมเป็นผู้กระทำความผิด หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกควบคุมซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดนั้นจะหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น อีกทั้งการควบคุมนี้มิได้มีหมายหรือคำสั่งของศาลแต่อย่างใด จึงถือได้ว่าการควบคุมดังกล่าวเป็นการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้นผู้ติดยาเสพติดที่ถูกควบคุมเพื่อบำบัดรักษานั้นเอง พนักงานอัยการ สามัญภรียา หรือญาติของผู้ติดยาเสพติดนั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ติดยาเสพติดที่ถูกควบคุม ย่อมมีสิทธิร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา เพื่อให้มีคำสั่งปล่อยผู้ติดยาเสพติดที่ถูกควบคุมนั้นได้

4.1.5 วิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดชนิดหรือ แย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่

ในการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ผู้ติดยาเสพติดจะต้องถูกควบคุมตัวไว้โดยพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายไว้เพื่อการบำบัดรักษา หรือฟื้นฟูสมรรถภาพการติดยาเสพติดตามหลักเกณฑ์และวิธีการของการบำบัดรักษา หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงมีข้อควรพิจารณาว่ากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนี้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

การพิจารณาว่ากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอันได้แก่ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 นี้ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น สามารถแยกแนวทางการพิจารณาได้เป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางแรกกฎหมายเหล่านี้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และแนวทางที่สองกฎหมายเหล่านี้ไม่ขัดด้วยรัฐธรรมนูญ

1. แนวทางแรก กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลดังกล่าวข้างต้นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยพิจารณาจากสาระสำคัญของกฎหมาย

เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่รับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งเท่ากับการเป็นการจำกัดอำนาจของรัฐในการตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ในการพิจารณาว่ากฎหมายที่ตราขึ้นมีเนื้อหาสาระที่ถูกต้องชอบตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้หรือไม่ มาตรฐานที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบนอกจากจะประกอบด้วยบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแล้วยังจะต้องหมายความรวมถึงหลักการที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรเหล่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือคุณค่าทางสังคมที่รัฐ

ธรรมนูญได้มุ่งหมายที่จะปกป้องรักษาไว้อีกส่วนหนึ่งด้วย¹¹ ทั้งนี้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่กำหนดเนื้อหาสาระัตถะของกฎหมายอาจจำแนกได้เป็น 3 ส่วน คือ¹²

1) บทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงที่จะทำให้ตรากฎหมายได้

โดยทั่วไปรัฐธรรมนูญจะปล่อยให้เป็นดุลพินิจโดยอิสระ ในการพิจารณาว่าในกรณีใดควรจะมีการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีรัฐธรรมนูญเห็นความสำคัญในการตรากฎหมาย ถ้าไม่จำกัดดุลพินิจเสียเลยก็จะทำให้เกิดความเสียหายได้ รัฐธรรมนูญจึงกำหนดเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงไว้ เมื่อมีข้อเท็จจริงตามที่กำหนดไว้เกิดขึ้นจึงจะตรากฎหมายได้ เช่น การตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ จะทำได้ต่อเมื่ออยู่ในสภาวะการสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน¹³ ดังนั้น หากมีการตรากฎหมายโดยไม่มีข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขในการตรากฎหมายนั้นเกิดขึ้นกฎหมายนั้นย่อมไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

2) บทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับเนื้อหาของกฎหมาย

บทบัญญัติอันเป็นเนื้อหาของรัฐธรรมนูญนั้น อาจแยกได้เป็น 2 ส่วนคือ

(ก) ส่วนแรกคือส่วนที่เกี่ยวกับรัฐและการจัดระเบียบการปกครองภายในรัฐ ซึ่งได้แก่ บทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับอาณาเขตของรัฐ รูปแบบของรัฐ รูปแบบของรัฐบาล รูปแบบของประมุขของรัฐ องค์ประกอบและที่มาต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมตลอดทั้งอำนาจหน้าที่ขององค์กรเหล่านี้ บทกฎหมายใดที่ตราขึ้นมามีเนื้อหาเป็นการเปลี่ยนแปลง

¹¹ กนิษฐา เชี่ยววิทย์, การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กรนิติบัญญัติโดยองค์กรตุลาการ, (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 34.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 44 วรรคสอง.

อาณาเขตของรัฐ เปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ รูปแบบของรัฐบาล รูปแบบของประมุขของรัฐ หรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบหรือขยายหรือตัดทอนอำนาจหน้าที่ขององค์กรเหล่านั้นให้ต่างไป จากที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญโดยที่รัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจเช่นนั้นโดยชัดแจ้ง กฎหมายนั้นย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญ¹⁴ ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อความเป็นธรรม แก่สังคม พ.ศ. 2497 ที่มีบทบัญญัติให้จัดตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ให้มีอำนาจชี้ขาดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองอันเป็นกรณีพิพาทระหว่างบุคคล เท่ากับ เป็นการให้อำนาจแก่องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐองค์กรอื่นที่ไม่ใช่ศาลทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งตามรัฐธรรมนูญได้กำหนดระบุให้เป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ¹⁵

(ข) ส่วนที่สองคือส่วนที่บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลของรัฐ และหลักประกันต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ นั้น เป็นจริงขึ้นมาได้ในทางปฏิบัติ

3) บทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของกฎหมาย คือ ความมุ่งหมายหรือผลสุดท้ายที่จะ บรรลุได้เมื่อมีการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น¹⁶ ภายใต้หลักนิติรัฐ (Legal State) การตรากฎหมาย มาจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์มาจากรัฐธรรมนูญ ในบางกรณีรัฐธรรมนูญกำหนดเงื่อนไขทางด้านวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่จะตราขึ้นมาจำกัด สิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้ เช่น เพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ ความสงบเรียบร้อยและสวัสดิภาพของ ประชาชน¹⁷ การตรากฎหมายก็ต้องมีวัตถุประสงค์ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด มิฉะนั้นกฎหมาย นั้นย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญ

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

¹⁵ คำวินิจฉัยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2501.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 36 วรรคสอง.

เมื่อพิจารณาถึงสารัตถะบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการบังคับบำบัดรักษายาเสพติด อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) สารัตถะตามรัฐธรรมนูญนั้นมีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่จะไม่ถูกควบคุมตัวหรือถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินกว่าความจำเป็น และจะกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพมิได้ ซึ่งการที่จะจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้นั้นก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้¹⁸ และในคดีอาญาการจับและคุมขังบุคคลใดกระทำมิได้ เว้นแต่คำสั่งหรือหมายศาล อีกทั้งในการใช้อำนาจพิจารณาพิพากษารอคดียอมเป็นอำนาจของศาล การที่องค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือฝ่ายบริหารนอกจากศาลใช้อำนาจนี้ย่อมเป็นการไม่ชอบ¹⁹ ดังนั้นในการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยให้อำนาจฝ่ายบริหาร อันได้แก่ พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณา และสั่งให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพการติดยาเสพติด จึงเป็นการใช้อำนาจของศาลเช่นกัน

2) สารัตถะตามกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด นั้นมีบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยฝ่ายบริหาร อันจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวผู้ผลการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติด ปรากฏว่าผู้นั้นติดยาเสพติด เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นเวลาไม่เกินหกเดือน²⁰ นับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำตัวผู้เสพยาเสพติดให้โทษบางประเภท ซึ่งต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้ว ไปรับการบำบัดรักษาตามขั้นตอนที่กำหนดตามคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข²¹ หรือพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ที่ให้เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมาย มีอำนาจสั่งให้

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 29 วรรคหนึ่ง.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 233 มาตรา 234 มาตรา 237.

²⁰ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 19 มาตรา 22.

²¹ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 98.

ผู้เสพวัตถุออกฤทธิ์ไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่พักผ่อนตามที่เห็นสมควร เป็นเวลาไม่เกิน 180 วัน²² กรณีจำเป็นก็อาจจะขยายเวลาต่อไปได้ไม่เกิน 180 วัน ซึ่งหากผู้ติดยาเสพติดติดตามกฎหมายดังกล่าวนี้หลบหนีการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพก็จะมีโทษทางอาญา เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายได้ให้ไว้แก่ฝ่ายบริหารในการบังคับบำบัดรักษา จะเห็นได้ว่ามีลักษณะเดียวกันกับการใช้อำนาจของศาลในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วยการควบคุมตัว ซึ่งฝ่ายบริหารจะกระทำได้อาศัยบทบัญญัติกฎหมายที่สอดคล้องกับการรับรองและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น บทบัญญัติการบังคับบำบัดรักษานี้ย่อมจะเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

2. แนวทางที่สอง กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลหรือให้อำนาจฝ่ายบริหารในการควบคุมผู้ติดยาเสพติดไว้เพื่อบำบัดรักษานั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยพิจารณาจากหลักการหรือคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นว่าการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคล เนื่องจากต้องมีการควบคุมตัวผู้ติดยาเสพติดไว้โดยฝ่ายบริหาร เพื่อการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพ ทั้ง ๆ ที่ผู้ติดยาเสพติดนี้ถือได้ว่าเป็นผู้กระทำผิดทางอาญา ซึ่งจะต้องถูกควบคุมตัวไว้ตามกฎหมายก็ตาม ดังนั้นในการพิจารณาว่ากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่จึงต้องพิจารณาจากหลักการหรือคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร

หลักการหรือคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรคือ เหตุผล วัตถุประสงค์หรือประโยชน์ที่สังคมส่วนรวมจะได้รับจากบทบัญญัติทางกฎหมายใด กฎหมายหนึ่ง que แสดงออกเป็นรูปธรรม ทั้งนี้หลักการหรือคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องมีลักษณะดังนี้

²² พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518, มาตรา 88
วรรคหนึ่ง.

- 1) ต้องมีความเหมาะสม กล่าวคือ สามารถดำเนินการให้เกิดผลขึ้นได้จริง ๆ ในทางปฏิบัติ และตอบสนองความต้องการส่วนรวมหรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของประชาชน เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- 2) ต้องมีความจำเป็นแก่การดำเนินการให้เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายสำเร็จลุล่วงไปได้ กล่าวคือ มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลน้อยที่สุด
- 3) ต้องก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวมยิ่งกว่าที่ก่อความเสียหายแก่เอกชน และหรือแก่สังคมโดยส่วนรวม

จากลักษณะของหลักการหรือคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรนี้ หากนำมาพิจารณาถึงหลักการหรือคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรของกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับรักษาผู้ติดยาเสพติด จะเห็นได้ว่ามีความเหมาะสม ความจำเป็น และการก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมยิ่งกว่าที่ก่อความเสียหาย กล่าวคือ เนื่องจากในปัจจุบันมีผู้ติดยาเสพติดเป็นจำนวนมาก อันเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศตลอดมา จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากการติดยาเสพติดด้วยวิธีการบังคับรักษา เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมและของผู้ติดยาเสพติด แม้ว่าจะมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ติดยาเสพติดโดยการควบคุมตัวไว้เพื่อการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพ แต่ก็เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ในเมื่อมีการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น ²³ ทั้งนี้วัตถุประสงค์ในการบังคับบำบัดรักษาก็เพื่อความมั่นคงของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

การที่กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งต้องมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วยการควบคุมตัวโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาล ย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แม้จะถือว่าเป็นการช่วยเหลือแก่ผู้ติดยาเสพติดเอง และเพื่อความมั่นคง ความสงบ

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

เรียบบร้อยของสังคม อันเป็นการคำนึงถึงส่วนรวมที่ชัดเจนและมีเหตุผล²⁴ ก็ตาม กล่าวคือการ บังคับบำบัดรักษานั้นโดยเจตนา ก็เพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดหายจากอาการติดยาเสพติดและกลับ ตนเป็นพลเมืองดีของสังคม และเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารโดยตรงที่จะคงไว้ซึ่งประโยชน์ แห่งความผาสุกของประชาชน การควบคุมตัวไว้เพื่อบำบัดรักษาหาได้ประสงค์ลงโทษบุคคลใน ทางอาญาไม่ แต่ทั้งนี้การควบคุมตัวไว้ก็ต้องสอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติ รับรองไว้ด้วย อย่างไรก็ดี แม้กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดจะถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่รัฐตราขึ้นเพื่อให้ใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งอันมีลักษณะเป็นเพียงวิธีการเพื่อความ ปลอดภัย เพื่อประโยชน์แห่งความผาสุกของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นนอกจากมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแล้วก็อาจมี ตามกฎหมายอื่นได้ และไม่จำเป็นที่จะต้องให้ศาลเป็นผู้กำหนดเสมอไปนั้น ก็ต้องคำนึงถึงการ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพเช่นกัน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจากแนวทางทั้งสองแนวทางดังกล่าวแล้วจะ เห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิ เสรีภาพของบุคคลโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาล ย่อมเป็นกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐ ธรรมนูญ โดยคำนึงถึงหลักการหรือคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของ บุคคลตามรัฐธรรมนูญ

4.1.6 การตรวจสอบกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

4.1.6.1 การตรวจสอบผ่านศาล

การตรวจสอบกฎหมายใดว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยผ่านศาลนั้น เป็นการตรวจสอบกฎหมายที่ประกาศใช้แล้ว โดยรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่า "ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาล รัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย ในกรณีนี้ที่

²⁴ โภคิน พลกุล, ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญไทย, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ การพิมพ์พลชัย, 2530), หน้า 126-127.

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้ หนึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาอันถึงที่สุด"²⁵

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้อาจแยกพิจารณาได้ 2 กรณีคือ

1) ให้อำนาจศาลในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นเบื้องต้น เมื่อเห็นว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย กล่าวคือ เริ่มต้นจากคดีที่พิพาทกันอยู่ในศาลซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคดีอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ หากในขณะที่คดียังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล และศาลที่พิจารณาคดีอยู่นั้นเห็นว่าเป็นปัญหาที่ต้องวินิจฉัยเสียก่อนในชั้นต้นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่จะนำมาใช้กับข้อเท็จจริงในคดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังคงต้องมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงจะสามารถพิจารณาคดีที่ขาดข้อพิพาทในคดีดังกล่าวไปได้ ศาลซึ่งกำลังพิจารณาคดีนั้นย่อมมีหน้าที่จะต้องรอการพิจารณาคดีพิพาทที่ขาดในประเด็นแห่งคดีที่พิพาทกันนั้นไว้ และส่งประเด็นความเห็นเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นปัญหายู่นั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดในปัญหาดังกล่าวเสียก่อน และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้ชี้ขาดแล้วศาลจึงจะพิจารณาคดีพิพาทที่ขาดในประเด็นหลักของคดีพิพาทที่รอไว้ให้นั้นให้เสร็จสิ้นไป

2) คู่ความมีอำนาจเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย กล่าวคือ เริ่มต้นจากคดีที่พิพาทกันอยู่ในศาลซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคดีอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ หากในขณะที่คดียังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงในคดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ศาลซึ่งกำลังพิจารณาคดีนั้นย่อมมีหน้าที่ต้องดำเนินการเช่นเดียวกันกับกรณีที่ศาลเห็นเองว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้ศาลไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจว่าจะส่งเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดหรือไม่ หากแต่จะต้องส่งเรื่องไปในทันทีที่มีปัญหาโต้แย้งเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญบังคับให้ศาลต้องส่งไปเสมอ

²⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 264.

การพิจารณาในทั้งสองกรณีข้างต้น เป็นการพิจารณาในลักษณะที่เป็นภาวะวิสัย (objective) กล่าวคือ กระทำในลักษณะที่เป็นภาพรวมของการบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายนั้น ๆ โดยทั่วไป มากกว่าที่จะเป็นการพิจารณาในลักษณะอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งผูกพันอยู่กับข้อเท็จจริงในกรณีเฉพาะแต่ละกรณี²⁶ และศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีอำนาจที่จะพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อโต้แย้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งได้ แม้ว่าต่อมาคู่ความในคดีที่พิพาทกันอยู่นั้นจะได้ถอนคดีของตนไปแล้วก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญก็ยังคงสามารถพิจารณาต่อไป เพื่อทำคำวินิจฉัยในปัญหาโต้แย้งดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องมีคดีที่เป็นที่มาของปัญหาค้างอยู่ในการพิจารณาของศาล

เมื่อได้พิจารณาถึงการตรวจสอบกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญนี้แล้วจะเห็นว่าสามารถนำมาตรวจสอบกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำนาญผู้ติดยาเสพติดได้ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยศาลอาจเห็นเองว่าการควบคุมตัวผู้ติดยาเสพติดไว้เพื่อการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีความเห็นดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย หรือผู้ติดยาเสพติด หรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมตัวดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนนี้ ศาลที่กำลังพิจารณาคดีนั้นอยู่ต้องส่งเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย และศาลต้องรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว แต่อย่างไรก็ดี การตรวจสอบกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญโดยผ่านศาลนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีคดีเป็นข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลจนเป็นผลให้ศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การตรวจสอบกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญโดยผ่านศาลนี้จึงอาจเกิดขึ้นได้ยาก เพราะต้องรอให้มีคดีขึ้นสู่ศาล และมีการนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นมาใช้เสียก่อนนั่นเอง อีกทั้งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะไม่รับไว้พิจารณาในกรณีที่คู่ความโต้แย้งได้อีกด้วย

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 147.

4.1.6.2 การตรวจสอบผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา

ในการตรวจสอบกฎหมายว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญนั้น นอกจากการตรวจสอบผ่านศาลแล้ว รัฐธรรมนูญได้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่เห็นว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญสามารถร้องขอให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (Ombudsman) พิจารณาตรวจสอบในเบื้องต้น อันเป็นการตรวจสอบกฎหมายอีกทางหนึ่ง หากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่าเป็นจริงตามคำร้องเรียน หรือมีประเด็นว่ากฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็สามารถเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยได้²⁷

การตรวจสอบกฎหมายโดยผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภานี้ ประชาชนสามารถร้องขอได้โดยตรงต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา มิต้องรอให้ถูกกฎหมายฉบับนั้นบังคับกับตน กล่าวคือ ต้องมีการกระทำผิดกฎหมาย และมีการฟ้องร้องกันเป็นคดีในศาลแล้วจึงจะยกข้ออ้างหรือโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับกับตนนั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งดูแล้วจะไม่เป็นธรรมเท่าใดนัก เพราะหากจะให้ประชาชนคนใดที่เห็นว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแล้วตัวเองจะต้องแก่งัดทำผิดกฎหมายนั้นเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายนั้นกับตนเอง เพื่อจะได้ใช้สิทธิผ่านศาลให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่

เมื่อพิจารณาถึงการตรวจสอบกฎหมายว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญโดยผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาแล้ว จะเห็นได้ว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมีบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้ง หรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ก็สามารถร้องขอให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาพิจารณาตรวจสอบคำร้องขอของตนในเบื้องต้น หากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่าเป็นจริงตามคำร้องเรียนหรือมีประเด็นว่าการควบคุมตัวไว้เพื่อบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาก็จะเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยในเรื่องการควบคุมตัวผู้ติดยาเสพติดไว้เพื่อการบังคับบำบัดรักษาได้ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็จะดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยให้โดยไม่ชักช้า อย่างไรก็ตาม

²⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 198.

การตรวจสอบกฎหมายโดยผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา²⁷ การพิจารณาการร้องขอของบุคคลใดนั้นว่าจะส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจในการใช้อำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เนื่องจากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภานั้นเสมือนเป็นผู้คอยกลั่นกรองเรื่องที่จะเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญ

4.2 มาตรการที่นำมาแก้ไขปัญหาการบังคับใช้บังคับรักษา

4.2.1 มาตรการควบคุมโดยอาศัยโครงสร้างดุลพินิจ

โครงสร้างดุลพินิจ หมายถึง สิ่งที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการพิจารณาเกี่ยวกับดุลพินิจ อันเป็นองค์สำคัญในการช่วยเหลือให้ดุลพินิจได้มาซึ่งข้อมูลต่าง ๆ อย่างเปิดเผยและยุติธรรม และหมายความรวมถึงแผนการ นโยบาย กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ การสืบเสาะ เหตุผลแบบอย่างและกระบวนการพิจารณาในบริบทยุติธรรม

มาตรการควบคุมโดยอาศัยโครงสร้างดุลพินิจ²⁸ เป็นการควบคุมการใช้อำนาจที่กฎหมายให้แก่ฝ่ายบริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพิจารณาดำเนินการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ แม้กฎหมายจะได้กำหนดขอบเขตของหลักเกณฑ์วิธีการ หรือระเบียบข้อบังคับไว้แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติที่เป็นจริงหากเรื่องหนึ่งเรื่องใดมิใช่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพโดยเด็ดขาด กฎหมายยังได้เปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารได้ใช้ดุลพินิจเข้ามาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการดำเนินการตามกฎหมายอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากการตรากฎหมายนั้นคงจะไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ให้ละเอียดครอบคลุมเหตุการณ์ในอนาคตของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ทุกเรื่อง และเพื่อมิให้กฎหมายแข็งกระด้างเกินความจำเป็น ขาดความยืดหยุ่นหรือประโยชน์ต่อความยุติธรรม จึงสมควรให้ฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายสามารถใช้ดุลพินิจได้แต่ต้องชอบด้วยกฎหมาย หากฝ่ายบริหารใช้ดุลพินิจโดยอำเภอใจ (Arbitrary Power) โดยปราศจากเหตุผล (Unreasonable) หรือใช้ในทางที่ผิด (Abuse of Power) หรือโดยมิชอบ (Bad Faith)²⁸ อาจจะต้องได้รับโทษจากการใช้

²⁸ มนต์ชัย ชนินทรลีลา, ขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 97-98.

ดุลพินิจนี้ ดังนั้น เพื่อมิให้ฝ่ายบริหารใช้ดุลพินิจไปในแนวทางที่เป็นภัยแก่สิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงต้องมีมาตรการควบคุมการใช้ดุลพินิจ

สำหรับมาตรการควบคุมการใช้ดุลพินิจโดยอาศัยโครงสร้างดุลพินิจ ได้แก่

(ก) การกำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจ เป็นการกำหนดขั้นตอน วิธีการต่าง ๆ ก่อนเข้าสู่กระบวนการใช้ดุลพินิจ กล่าวคือ ในการใช้ดุลพินิจดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามกฎหมาย เรื่องดังกล่าวจะต้องผ่านการดำเนินการตามขั้นตอน รายละเอียด วิธีการต่าง ๆ มาแล้ว การใช้ดุลพินิจต้องอยู่ภายในข้อเท็จจริงที่ผ่านการดำเนินการมาแล้ว

(ข) การกำหนดเวลาในการใช้ดุลพินิจ เป็นการกำหนดเงื่อนไขเวลาไว้เสียก่อน กล่าวคือ ในการใช้ดุลพินิจดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามกฎหมาย จะต้องใช้ก่อนระยะเวลาที่กำหนดไว้ให้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป หรือจะต้องใช้หลังระยะเวลาที่กำหนดไว้ให้การดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้แล้วเสร็จจึงจะใช้ดุลพินิจดำเนินการต่อไปได้ โดยสรุปแล้ว การกำหนดเวลาในการใช้ดุลพินิจมักจะกำหนดไว้สองลักษณะ คือ ก่อนระยะเวลาหนึ่ง และหลังระยะเวลาหนึ่ง

(ค) การรับฟังคำคัดค้านของบุคคลซึ่งจะได้รับความเสียหายจากการใช้ดุลพินิจ ซึ่งผู้ใช้ดุลพินิจจะต้องใช้ดุลพินิจอีกครั้งว่าการใช้ดุลพินิจที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นเป็นการใช้ดุลพินิจชอบ และตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้หรือไม่ ประกอบกับผลประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับจากการใช้ดุลพินิจตามกฎหมายมีเพียงใด โดยอาศัยข้อเท็จจริงตามแต่กรณีที่มีการคัดค้าน และนำข้อเท็จจริงและเหตุผลมาพิสูจน์หักล้างซึ่งกันและกัน ดังนั้น เมื่อผู้ติดยาเสพติดที่ถูกฝ่ายบริหารใช้ดุลพินิจบังคับบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติดนั้นสามารถคัดค้านการใช้ดุลพินิจได้โดยยกข้ออ้างว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร ๆ จากการใช้ดุลพินิจนี้ ซึ่งจะต้องนำมาพิสูจน์หักล้างถึงเหตุผลการใช้ดุลพินิจของฝ่ายบริหาร หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการใช้ดุลพินิจเป็นการไม่ชอบและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนอย่างไร การใช้ดุลพินิจเดิมของฝ่ายบริหารย่อมมีผลสมบูรณ์ แต่หากพิสูจน์ได้ตามข้อกล่าวอ้างฝ่ายบริหารต้องเปลี่ยนดุลพินิจที่ได้ใช้ไปเสียใหม่ให้ถูกต้อง อย่างไรก็ตามไม่ว่าการใช้ดุลพินิจของฝ่ายบริหารจะมีผลสมบูรณ์มาตั้งแต่เริ่มแรก หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ดุลพินิจ ผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับโทษจากการใช้ดุลพินิจอาจดำเนินการต่อไปตามกระบวนการยุติธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนได้ หากปรากฏว่ามีกฎหมายกำหนดไว้ให้กระทำได้

ดังนั้น ในการใช้มาตรการควบคุมโดยอาศัยโครงสร้างดุลพินิจนี้ย่อมเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ติดยาเสพติดที่ถูกบังคับบำบัดรักษาโดยการใช้ดุลพินิจของฝ่ายบริหาร ซึ่งผู้ติดยาเสพติดสามารถตรวจสอบได้ว่าการใช้ดุลพินิจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้มีการบังคับบำบัดรักษามีได้อยู่ภายใต้การควบคุมการใช้ดุลพินิจ ซึ่งจะทำให้การใช้ดุลพินิจนั้นเป็นการไม่ชอบได้ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย เพื่อมิให้มีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยไม่จำเป็น และไม่ก่อประโยชน์ต่อผู้ใด

4.2.2 มาตรการควบคุมมิให้ขัดหลักเกณฑ์

การใช้อำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาของฝ่ายบริหารนั้น ส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ชัดเจนและเข้มงวดต่อการใช้อำนาจ ฝ่ายบริหารมีดุลพินิจที่อิสระในการใช้อำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จึงต้องมีการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารโดยการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ 2 วิธีคือ

1) การตรวจสอบจากองค์กรภายในของฝ่ายบริหารเองอันได้แก่การร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารผู้ซึ่งใช้อำนาจที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรง หรือการร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารชั้นสูงขึ้นไปอันเป็นการควบคุมตามลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชา โดยเป็นการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่จากผู้บังคับบัญชา ซึ่งอยู่ในตำแหน่งสูงกว่าแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารที่อยู่ในตำแหน่งต่ำกว่าลดหลั่นกันไปตามลำดับชั้น²⁹ นอกจากนี้แล้วอาจตรวจสอบในรูปของการอุทธรณ์ (Appeal) ภายในองค์กรของฝ่ายบริหารเองตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือในการใช้ดุลพินิจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ผู้ที่ได้รับโทษจากการใช้ดุลพินิจอาจอุทธรณ์การใช้ดุลพินิจหรือการดำเนินการนั้นต่อผู้บังคับบัญชาระดับสูง หรือคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นภายในองค์กรนั้น แล้วแต่ว่ากฎหมายจะบัญญัติไว้ได้อย่างไร

2) การตรวจสอบจากองค์กรภายนอกขององค์กรฝ่ายบริหารเอง อันได้แก่คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท ศาลปกครอง หรือคณะกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ต่าง ๆ ที่ผู้ได้รับผลกระทบหรือเสียหายจากการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารสามารถยื่นคำร้องขอให้พิจารณา

²⁹ อุตสาหกรรม โคมลปาณิก และคณะ, กฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2534), หน้า 890.

วินิจฉัยว่าการกระทำหรือการใช้อำนาจนั้น อันถือได้ว่าเป็นการกระทำทางการปกครองเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งกฎหมายได้รับรองไว้ โดยกระบวนการพิจารณานี้ ผู้ได้รับผลกระทบหรือเสียหายสามารถอุทธรณ์ได้อีกตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ หากการร้องทุกข์ หรือการอุทธรณ์คำสั่งหรือการกระทำต่อคณะกรรมการต่าง ๆ นี้ไม่เป็นผล ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือเสียหายอาจดำเนินการฟ้องร้อง หรืออุทธรณ์ต่อศาลได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเสพยาเสพติดเป็นคดีอาญา ผู้เสียหายย่อมดำเนินการทางศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาได้อีกเช่นกัน

4.2.3 มาตรการควบคุมอำนาจโดยศาล

ผู้ถูกบังคับบำบัดรักษายาเสพติดที่ได้รับผลกระทบต่อการใช้อำนาจตามกฎหมายของฝ่ายบริหาร สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจนี้โดยองค์กรตุลาการ ซึ่งได้แก่ศาล เพื่อให้ช่วยตรวจสอบ หรือช่วยเหลือเยียวยาแก้ไขความเสียหายของตนได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลที่ถูกควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมายหรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาลหรือสามีภริยาหรือญาติของผู้นั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือพนักงานอัยการ หรือผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัสดิ มีอำนาจยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ปล่อยได้ ซึ่งศาลจะหมายเรียกเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่นซึ่งก่อให้เกิดการควบคุมขัง หรือจำคุก และผู้ที่ถูกควบคุม ขัง หรือจำคุกมาพร้อมกัน ถ้าเป็นที่พอใจศาลว่าการควบคุมหรือขังนั้นผิดกฎหมายหรือการจำคุกนั้นผิดจากคำพิพากษา ศาลก็จะสั่งให้ปล่อยตัวผู้นั้นไป³⁰ ดังนั้นผู้ที่ถูกบังคับบำบัดรักษายาเสพติดจึงสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ปล่อยตัวได้ตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ สำหรับขั้นตอน วิธีการโดยละเอียดของการดำเนินการดังกล่าวแล้วในบทก่อนหน้านี้

³⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 90.

สำหรับการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่า การคุมขังบุคคลนั้นเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งศาลก็จะดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ศาลก็จะสั่งปล่อยผู้ถูกคุมขังไปทันที³¹ ซึ่งจากบทบัญญัตินี้ผู้ที่ถูกบังคับบำบัดรักษาเยาเสพติด จึงสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ปล่อยตัวได้ตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ สำหรับขั้นตอน วิธีการโดยละเอียดของการดำเนินการได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้าเช่นกัน

4.2.4 มาตรการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

การบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยฝ่ายบริหารนั้นถือได้ว่า เป็นมาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา (Diversion) ซึ่งหากดำเนินการด้วยความยินยอมก็ไม่เป็นการขัดต่อหลักการทางนิติศาสตร์ แต่อย่างไรก็ดีหากมีการโต้แย้งว่าการบังคับบำบัดรักษาเยาเสพติดนั้นเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล เนื่องจากผู้ติดยาเสพติดจะต้องถูกนำไปควบคุมเพื่อการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้นั้น ซึ่งอาจเป็นปัญหาทางกฎหมายได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาเยาเสพติดเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ อันอาจส่งผลให้การบังคับบำบัดรักษาเยาเสพติดนี้หยุดชะงักไปเป็นผลเสียต่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดได้ ดังนั้นหากมีกรณีโต้แย้งถึงศาล หรือรัฐธรรมนูญเกิดขึ้น จึงสมควรพิจารณาถึงการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องรองรับกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในเรื่องนี้ โดยให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของฝ่ายบริหารในการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งอาจเป็นศาลหรือองค์กรภายในที่ไม่เกี่ยวกับการใช้อำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษา

ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับรักษาเยาเสพติดให้สามารถตรวจสอบ หรือควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล อาจแก้ไขปรับปรุงได้ดังนี้

³¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 264.

1) กำหนดให้องค์กรตุลาการ ซึ่งได้แก่ศาล เป็นผู้ใช้อำนาจจำกัดสิทธิเสรีภาพแทนฝ่ายบริหาร กล่าวคือ เมื่อฝ่ายบริหารมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ใดเป็นผู้ติดยาเสพติด และสมควรที่จะได้รับการบำบัดรักษา ให้ฝ่ายบริหารยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมด้วยตัวผู้ที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด ขอให้ศาลมีคำสั่งให้นำตัวผู้ติดยาเสพติดไปบำบัดรักษาตามสถานที่ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้

2) กำหนดให้มีสิทธิการอุทธรณ์การใช้อำนาจของฝ่ายบริหารต่อองค์กรภายใน อันได้แก่ คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ คณะกรรมการวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท รวมทั้งกำหนดกระบวนการหรือกลไกการดำเนินการไว้เป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และยังสามารถตรวจสอบได้อีกด้วย และนอกจากนี้ต้องกำหนดให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถใช้สิทธิทางศาลอีก หากการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการหรือฝ่ายบริหารดังกล่าวไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร

โดยสรุปแล้วในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษายาเสพติด ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งมีบทบัญญัติให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นการใช้อำนาจผ่านองค์กรตุลาการแทน กล่าวคือ เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ผู้เสพวัตถุออกฤทธิ์ไปรับการบำบัดรักษา หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลให้นำตัวผู้ติดยาเสพติดบางประเภท ซึ่งต้องโทษเป็นครั้งที่สามและพ้นโทษแล้วไปรับการบำบัดรักษา หรือพนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ส่งตัวผู้ต้องหาที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าติดยาเสพติดไปรับการตรวจพิสูจน์ หากผลปรากฏว่าผู้นั้นติดยาเสพติดให้ส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยระยะเวลาของการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ นอกจากนี้แล้วหากมีการโต้แย้งคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลที่ได้รับการมอบหมาย ซึ่งได้สั่งระหว่างที่มีการบำบัดรักษา หรือฟื้นฟูสมรรถภาพก็ให้ผู้ติดยาเสพติดอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการที่กฎหมายตั้งขึ้นเพื่อการวินิจฉัยเกี่ยวกับการอุทธรณ์ในเรื่องนี้ หรืออาจอุทธรณ์ต่อศาลได้ การโต้แย้งหรือการอุทธรณ์นี้ย่อมเป็นการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารได้อีกทางหนึ่ง

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในขณะที่มาตรการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายน่าจะเป็น มาตรการที่เกิดความชัดเจนในการบังคับบำบัดรักษาและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ทั้งนี้เมื่อได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายแล้ว ฝ่ายบริหารหรือรัฐที่ใช้อำนาจจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพื่อ การบำบัดรักษาเยาเสพติดต้องพยายามทำความเข้าใจต่อประชาชนและผู้ติดยาเสพติดให้ทราบ ถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษานี้ และต้องประชาสัมพันธ์ ให้ทราบทั่วไปอีกว่าการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยการควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล หรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพของฝ่ายบริหาร มิใช่เป็นการลงโทษผู้ติดยาเสพติดเพียงแต่ต้องการให้ การบำบัดรักษานั้นเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดนั้นสามารถ กลับคืนสังคมได้ตามปกติ